

Prof. zw. dr hab. Krzysztof Jasiński
Centrum Europejskie, Uniwersytet Warszawski

Recenzja dorobku oraz osiągnięcia naukowego dr Beaty M. Bochorodycz w związku z Jej wnioskiem o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce

Uwagi wstępne

Dr Bochorodycz złożyła wniosek o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego do Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów 27 marca 2018 roku. Wniosek opatrzyła załącznikami tworzącymi łącznie podstawę do sformułowania stosownej oceny. Są to: 1) autoreferat zawierający prezentację procesu zdobywania wykształcenia oraz przebiegu pracy badawczej i naukowo-dydaktycznej w wersji polskiej i angielskiej; 2) wykaz opublikowanych prac naukowych oraz informacja o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy z instytucjami naukowymi w kraju i zagranicą, odbytych stażach naukowych i akademickich oraz działalności popularyzującej naukę; 3) zasadnicze osiągnięcie naukowe, którym jest autorska monografia *Fukushima a społeczeństwo obywatelskie. Japoński ruch denuklearny w perspektywie politologiczno-socjologicznej* oraz 4) egzemplarz książki powstałej w oparciu o rozprawę doktorską *The Changing Patterns of Policy Making in Japan. Local Policy Initiative of Okinawa Prefecture in the 1990s*, kopie książki napisanej we współpracy z innymi autorami *Japan' Foreign Policy Making* oraz czterech wybranych artykułów.

Sylwetka, dorobek naukowy i aktywność akademicka Habilitantki

Dr Beata M. Bochorodycz jest absolwentką filologii w zakresie japonistyki na Wydziale Neofilologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie w 1993 roku ukończyła studia. W 1998 roku została magistrem prawa, specjalność nauki o polityce, na Wydziale Prawa Uniwersytetu Kiusiu w Fukuoce w Japonii, przedstawiając pracę *Problem amerykańskich baz wojskowych na Okinawie po incydencie gwałtu na uczennicy szkoły podstawowej. Analiza działalności podmiotów politycznych w związku z generalnym wiecem*

mieszkańców Okinawy oraz referendum w sprawie baz wojskowych. Ścieżkę kariery naukowej rozpoczęła w Instytucie Studiów Politycznych PAN, który w 2007 roku nadał jej tytuł doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na podstawie rozprawy doktorskiej *Okinawa – In Search of a New Type of Autonomy in the 1990s*, napisanej pod kierunkiem doc. dra hab. Krzysztofa Gawlikowskiego i recenzowanej przez prof. dra hab. Edwarda Halizaka oraz doc. dra hab. Waldemara J. Dziaka. Praca przedstawiona została do nagrody Prezesa Rady Ministrów.

Zatrudnienie i miejsca pracy

Od 2006 roku Habilitantka jest związana z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie pracowała początkowo jako wykładowca w Instytucie Orientalistyki (2006-2007), następnie jako adiunkt w Katedrze Orientalistyki (2007-2017), a obecnie zatrudniona jest na stanowisku starszego wykładowcy w Katedrze Orientalistyki na Wydziale Neofilologii (od 1 lipca 2017 roku). W latach 2015-2018 zajmowała również stanowisko adiunkta w Centrum Cywilizacji Azji Wschodniej Uniwersytetu SWPS. Wcześniej, w okresie 2009-2010, pracowała jako adiunkt w Pracowni Języka i Kultury Japońskiej na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Przez 6 miesięcy na przełomie lat 2008-2009 była wizytującym profesorem (*visiting professor*) na Yokohama National University w Jokohamie w Japonii. Na uczelni w Japonii pracowała również wcześniej jako asystent w latach 2001-2003 w Katedrze Nauk Politycznych na Wydziale Prawa Kyushu University w Fukuoka.

Zainteresowania badawcze

W swoich badaniach naukowych Habilitantka łączyła zainteresowania polityką wewnętrzną i zagraniczną Japonii po 1945 roku oraz problemem Okinawy z perspektywy teorii społeczeństwa obywatelskiego, systemu politycznego, procesu decyzyjnego oraz stosunków międzynarodowych. Dorobek ten można podzielić na trzy bloki zagadnień: 1) problem Okinawy w polityce wewnętrznej Japonii oraz relacjach z USA, 2) japońskie społeczeństwo obywatelskie oraz 3) japońska polityka zagraniczna.

Kwestią amerykańskich baz wojskowych w prefekturze Okinawa Habilitantka zajmuje się od początku swojej drogi naukowej, tj. od czasów studiów doktoranckich na japońskim uniwersytecie. Podjęła ją w okresie, gdy temat był jeszcze w Japonii mało zbadany,

kontrowersyjny i przez miejscowych badaczy niechętnie podejmowany. Dokonała analizy procesu formułowania i negocjacji programu autonomicznej modernizacji Okinawy z perspektywy relacji centralno-samorządowych w tym kraju oraz odniosła je do działalności polskich euroregionów, a także do procesów globalizacji i regionalizacji. Porównała uwarunkowania procesów decyzyjnych w administracji państwowej Japonii i Stanów Zjednoczonych w kontekście obecności baz wojskowych oraz teorii społeczeństwa obywatelskiego. Odniosła problemy obecności baz amerykańskich w Japonii do ich sytuacji w Europie, w szczególności w Polsce i w Niemczech. Dokonała też przekrojowej analizy ruchów społecznych na Okinawie w okresie powojennym; analizowała procesy upodmiotawiania obywateli Japonii w relacjach z instytucjami państwa poprzez działania ruchu antynuklearnego.

Kolejną sferą jej zainteresowań jest szeroko rozumiana polityka zagraniczna Japonii, w tym znaczenie takich elementów, jak wpływ czynników międzynarodowych na jej kształtowanie oraz zmiany japońskiego systemu politycznego i decyzyjnego wzmacniające rolę premiera po reformie administracyjnej przeprowadzonej w 2001 roku. Tematykę polityki zagranicznej dr Bochorodycz również odnosi do kwestii Okinawy. Zapoczątkowała m.in. próbę pokazania pewnej niezależności powojennej polityki japońskiego MSZ od nacisków amerykańskich.

Podstawą prowadzonych badań są materiały źródłowe w języku japońskim i angielskim, wywiady i obserwacje partycypacyjne będące m.in. wynikiem staży w prestiżowych miejscach (trudno dostępnych dla badacza spoza Japonii), w tym w japońskim parlamencie czy w biurze posła opozycji, późniejszego członka rządu. Tego rodzaju kanały dostępu pozwalają dotrzeć do zaplecza japońskiej polityki, co Beata M. Bochorodycz umiejętnie wykorzystała, o czym świadczy przedstawiony przez nią dorobek.

Publikacje

Po uzyskaniu doktoratu Habilitantka opublikowała trzy anglojęzyczne monografie, w tym pracę złożoną do oceny dorobku naukowego. W *Japan's Foreign Policy Making. Central Government Reforms, Decision-Making Processes, and Diplomacy* przygotowanej we współautorstwie z Karolem Zakowskim i Marcinem Sochą (Springer International Publishing, 2018) swój udział procentowy oszacowała na 30%. Druga publikacja,

The Changing Patterns of Policy Making in Japan. Local Policy Initiative of Okinawa Prefecture in the 1990s. (Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2010), napisana w całości przez dr Bochorodycz, powstała na podstawie rozprawy doktorskiej. W dorobku publikacyjnym wykazuje również redakcję jednej pracy zbiorowej, pięć artykułów w czasopiśmie naukowych (w tym cztery w czasopiśmie zagranicznych, a dwa znajdujące się na liście ERIH), dziewięć artykułów w monografiach oraz jedną recenzję książki. Redagowała również wydanie specjalne kwartalnika *Silva Iaponicarum*.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że większość wskazanych przez Habilitantkę publikacji została przygotowana w języku angielskim i po japońsku, a znaczna część została opublikowana za granicą, przez co jej prace mają szansę znaleźć się w szerszym obiegu naukowym. Uwagę w tej sytuacji zwraca brak sumarycznego *impact factor* według listy Journal Citation Reports (JCR) lub cytowań według bazy Web of Science. Indeks Hirscha według bazy Web of Science (WoS) nie został odnaleziony, natomiast według bazy Publish or Perish (Google scholar) jest na poziomie 1. Być może wynika to z bardzo specjalistycznego i wąskiego przedmiotu zainteresowań badawczych Habilitantki.

Projekty międzynarodowe i współpraca naukowa z zagranicą

Doktor Bochorodycz wykazuje kierowanie jednym projektem badawczym finansowanym przez Japan Foundation oraz udział w czterech programach międzynarodowych (wszystkie we współpracy z partnerami japońskimi, w tym z Japan Society for the Promotion of Science, Japońskie Ministerstwo Nauki i Techniki oraz Suntory Foundation), a także dwóch krajowych (finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki oraz Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego). Jest członkiem rady redakcyjnej *Silva Iaponicarum* na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (od 2006 roku), członkiem rady programowej (od 2008 roku) oraz zastępcą redaktora naczelnego (od 2016 roku) kwartalnika *Azja-Pacyfik*. Jest również członkiem czterech międzynarodowych oraz czterech polskich organizacji i towarzystw naukowych (w tym European Association for Japanese Studies EAJS oraz Polskiego Stowarzyszenia Badań Japonistycznych PSBJ).

Zagraniczne pobyty naukowe

Po doktoracie dr Bochorodycz pięciokrotnie uczestniczyła w stażach zagranicznych. W 2017 roku prowadziła badania jako wizytujący naukowiec (*visiting scholar*) na University

of London i jako osoba zaproszona (*guest*) na Columbia University. W październiku 2016 roku przebywała jako wizytujący naukowiec w National Graduate Institute for Policy Studies (GRIPS) w Tokio. Dwukrotnie była wizytującym naukowcem na Yokohama National University (w sumie ok. półtora roku) - od września 2013 do września 2014 roku oraz od października 2008 roku do marca 2009 roku. Realizowała tematy badawcze bezpośrednio związane z jej zainteresowaniami naukowymi, tj. polityką zagraniczną Japonii, polityką energetyczną rządu japońskiego oraz japońskim społeczeństwem obywatelskim i antynuklearnymi ruchami społecznymi.

Dydaktyka

Habilitationka prowadzi szeroką działalność dydaktyczną, w części mającą charakter międzynarodowy. W okresie 2007-2018 prowadziła zajęcia na temat polityki, historii, dyplomacji, gospodarki, kultury politycznej Japonii, komunikacji międzynarodowej w Azji Wschodniej oraz społeczeństwa obywatelskiego w kilku placówkach naukowo-dydaktycznych w Polsce, przede wszystkim na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu, na Uniwersytecie SWPS we Wrocławiu i w Warszawie, na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, a także na Państwowym Uniwersytecie Jokohamy w Japonii. Dodatkowo, prowadziła w latach 2010-2017 seminaria licencjackie i magisterskie; wypromowała 45 licencjatów oraz 22 prace magisterskie (jeden licencjat - na Uniwersytecie SWPS w Warszawie oraz jedna praca magisterska - na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, zostały napisane w języku angielskim).

Udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych

Dr Bochorodycz wyniki swoich badań prezentowała na 28 konferencjach i seminariach naukowych w wielu krajach (m.in. w Austrii, Hiszpanii, Japonii, Szwecji i Norwegii). W 2017 roku jako przewodnicząca komitetu organizacyjnego przygotowała międzynarodową interdyscyplinarną konferencję japonistyczną na UAM w Poznaniu. Była także członkiem komitetu organizacyjnego i organizatorem sesji tematycznej w 2010 roku na międzynarodowej konferencji o Japonii na tej samej uczelni.

Udział w zespołach eksperckich i konkursowych

Habilitationka uczestniczy w pracach zespołu konkursowego Scientific Committee oceniającego wnioski o przyjęciu do międzynarodowego projektu Japan Society for the Promotion of Science pt. *Social Infrastructure for Multicultural Democracy: International Joint Research for Institutions, Structures, and Norms, Kyusu University* (2017-2019).

Recenzowanie publikacji w czasopismach krajowych i międzynarodowych

Wykonała dwie recenzje artykułów dla pisma *Asian Studies* wydawanego na University of Ljubljana oraz dwie recenzje do *Analecta Nipponica* na Uniwersytecie Warszawskim, a także przygotowała recenzje kilkudziesięciu prac jako członek rady redakcyjnej *Silva Iaponicarum* na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Popularyzacja nauki

Dr Bochorodycz w celu popularyzacji wiedzy o Japonii prowadziła liczne wykłady i prelekcje otwarte dla szerszego grona osób – na terenie Polski w lokalnych ośrodkach kultury, klubach mieszkańców oraz w Wydziale Informacji i Kultury Ambasady Japonii, a także zagranicą - na University of London, na czterech uczelniach japońskich oraz w International Institute for Okinawan Studies w Naha w Japonii. Uczestniczyła także kilkakrotnie jako wykładowca w międzynarodowych studenckich warsztatach japonistycznych dla studentów z japonistyki z Europy Centralnej i Zachodniej. Udzieliła także kilku wywiadów radiowych na tematy związane z Japonią.

Inne osiągnięcia

Habilitationka w okresie 2008 - 2011 pełniła funkcję pełnomocnika dziekana ds. studenckich w Katedrze Orientalistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz w okresie 2015 - 2016 kierowała Studiami azjatyckimi w Centrum Cywilizacji Azji Wschodniej na Uniwersytecie SWPS. Przygotowała także program studiów magisterskich dla kierunku studia azjatyckie: Chiny i Azja Wschodnia w trybie stacjonarnym i zaocznym na Uniwersytecie SWPS. Otrzymała dwie indywidualne i jedną zespołową nagrodę III stopnia Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za osiągnięcia naukowe,

dydaktyczne oraz organizacyjne (2009, 2010, 2011). Ponadto była stypendystką Japanese Studies Fellowship Japan Foundation (2013-2014) oraz przyznano jej stypendium Fundacji Fulbrighta Senior Award (2018-2019).

Zawartość i ocena wskazanego osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie naukowe w postępowaniu habilitacyjnym dr Bohorodycz wskazała monografię *Fukushima a społeczeństwo obywatelskie. Japoński ruch denuklearny w perspektywie politologiczno-socjologicznej* opublikowaną przez Wydawnictwo Naukowe UAM w Poznaniu w 2018 roku. Na pracę składają się podziękowania, wykaz skrótów, wstęp, czternaście rozdziałów, zakończenie, aneksy, bibliografia, spis tabel, wykresów i zdjęć, indeks rzeczowy i anglojęzyczne podsumowanie, które obejmują łącznie 402 strony. Habilitantka podkreśla w podziękowaniach, że monografia powstała dzięki współpracy z wieloma ośrodkami naukowymi krajowymi i zagranicznymi, w tym w Japonii, Wielkiej Brytanii i Polsce. Wymienienie tych ośrodków (m.in. uniwersytet w Jokohamie, gdzie realizowała badania terenowe w latach 2013-2014, uniwersytety w Oksfordzie i Birmingham w Wielkiej Brytanii, The Japan Foundation czy German Institute for Japanese Studies w Tokio) świadczy o międzynarodowym charakterze projektu badawczego i znaczących kompetencjach merytorycznych oraz społecznych, które zwiększają prawdopodobieństwo sukcesu w osiąganiu celów naukowych, czego najnowszym potwierdzeniem jest przyznanie Habilitantce stypendium Fundacji Fulbrighta.

We wstępie autorka charakteryzuje główne tezy i pytania badawcze, przedstawia strukturę pracy, materiały źródłowe, a ze względu na specyfikę przedmiotu badań także uwagi redakcyjne dotyczące nazw instytucji, aktów prawnych i wydarzeń, które zapisane są w języku polskim, angielskim i japońskim. Rozdział 1. przedstawia teoretyczne ramy analizy, które nadają jej wymiar interdyscyplinarny, pozwalający na wieloaspektowe ujęcie problematyki społeczeństwa obywatelskiego w Japonii, ze szczególnym uwzględnieniem genezy powstania ruchu denuklearnego, jego ewolucji, sposobu funkcjonowania oraz wpływu na społeczeństwo i politykę państwa. Rozdziały 2-5 charakteryzują sytuację polityczną w Japonii w okresie poprzedzającym katastrofę w Fukuszymie w 2011 roku z perspektywy kluczowych podmiotów polityki energetycznej (w tym zwłaszcza interesów tzw. nuklearnej wioski, tj. kompleksu korporacji, agencji rządowych, polityków, naukowców i mediów połączonych relacjami wzajemnych korzyści). Wraz z częścią poświęconą wypadkom przed

tą katastrofą, opisem jej przebiegu oraz skutków, przedstawiają wyjściowe uwarunkowania i słabości japońskiej polityki energetycznej ujawnione drastycznie w elektrowni jądrowej Fukushima Daiichi. Stosując zaadoptowaną na potrzeby pracy koncepcję „cyklu protestu” S. Tarrowa, autorka zarysowuje genezę i ewolucję japońskiego ruchu skierowanego przeciwko broni atomowej oraz energetyce jądrowej. W takim kontekście rekonstruowane są okoliczności powstania denuklearnego ruchu pofokushimskiego, jego sieciowy charakter, profesjonalizacja, początkowe formy aktywności i główni organizatorzy (koalicja Hangenren) wraz z ich liderami, zasadami, strukturą organizacyjną, finansowaniem, środkami mobilizacji protestów oraz stosunkami z policją. Kolejne rozdziały, od 7. do 13., charakteryzują również inne grupy protestu, w tym kobiece, prawicowe, naukowo-informacyjne, programowe, pomocowe, nadzorcze, prawne itd.

Książkę podsumowują dwa rozdziały. Rozdział 14. analizuje relacje państwa i społeczeństwa obywatelskiego ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów wpływu elit władzy na społeczeństwo i odwrotnie - narzędzi wpływu ruchu pofukushimskiego na elity wraz z mobilizacją „zwykłych ludzi”. Analogicznie można rozpatrywać zakończenie prezentujące główne ustalenia badawcze pracy, w tym polityczne możliwości, jakie otworzył ruch denuklearny w japońskim społeczeństwie obywatelskim, narzędzia wpływu stosowane przez władze i protestujących w ich interakcjach politycznych i społecznych, struktury mobilizacyjne ruchu, jego rozwój oraz cechy i następstwa ewolucji ruchu rozpatrywane w różnych horyzontach czasowych. W kontekście całej pracy na szczególne podkreślenie zasługują dwie kwestie.

Po pierwsze, w wymiarze teoretycznym, jej ustalenia badawcze zakorzenione są równocześnie w naukach politycznych i socjologii. Przejawem inspiracji politologicznych jest osadzenie podejmowanych zagadnień we współczesnych (głównie anglosaskich, japońskich, jak również polskich) teoriach i interpretacjach społeczeństwa obywatelskiego, w tym typologii jego organizacji. Autorka jest przy tym świadoma wątpliwości wysuwanych wobec stosowania tych teorii do warunków Japonii jako kraju spoza kręgu kultury zachodniej, który wyróżnia specyfika i odmienność postrzegania władzy, autorytetu, roli jednostki i w konsekwencji relacji władza-społeczeństwo. Jednak przekonująco dowodzi, że posługiwanie się teoriami społeczeństwa obywatelskiego jest w stosunku do Japonii

uprawnioną praktyką badawczą, czego potwierdzenia dostarczają także prace tamtejszych politologów, socjologów i ekonomistów (s. 24).

Walorów poznawczych takiej perspektywy teoretycznej dowodzi zarówno szczegółowa analiza ruchu denuklearnego, jak i charakterystyka relacji państwa oraz społeczeństwa obywatelskiego przeprowadzona w rozdz. 14., w tym analiza instrumentów wpływu elit władzy na społeczeństwo i zwrotnie - narzędzi wpływu tego ruchu na elity wraz z mobilizacją „zwykłych ludzi”. Podobnie można rozpatrywać zakończenie prezentujące główne ustalenia badawcze pracy, w tym polityczne możliwości otwarte przez ruch denuklearny w japońskim społeczeństwie obywatelskim, narzędzia wpływu stosowane przez władze i protestujących w interakcjach politycznych i społecznych, struktury mobilizacyjne ruchu, jego cykle rozwoju oraz rozmaite cechy i następstwa.

Sposób podejścia do tej grupy zagadnień, chociaż w monografii skupiony na konkretnym państwie, zawiera również wiele wątków inspirujących dla badań wykraczających poza społeczeństwo japońskie. Zarysowana perspektywa ma walory bardziej uniwersalne – może inspirować analizy dotyczące również innych państw, w których pojawiają się znaczące napięcia polityczne pomiędzy aparatem państwa, rządzącymi elitami i podmiotami społeczeństwa obywatelskiego. Globalny kryzys kapitalizmu po 2008 roku wytwarza rosnące zapotrzebowanie na tego rodzaju badania. Zwłaszcza w zakresie mechanizmów kontroli i nadzoru, które często pozwalają na zatajanie i fałszowanie informacji dotyczących strategicznych instytucji i elit, co (nie tylko w Japonii) delegitymizuje władze publiczne. Z kolei perspektywa socjologiczna znajduje wyraz w zastosowaniu koncepcji ruchu społecznego, kluczowej dla tematu monografii. Na jej potrzeby ruch społeczny został zdefiniowany „jako kolektywne działania organizacji, grup i jednostek podejmowane wspólnie przez pewien okres w celu wywołania zmian w społeczeństwie, często w opozycji do władz” (s. 26). Habilitantka łączy koncepcje ruchu społecznego z badaniami procesu politycznego (D. McAdam, S. Tarrow) oraz nurtu mobilizacji zasobów (J.D. McCarthy, M.N. Zald).

Przyjęta perspektywa w nowy sposób skupia się na związkach pomiędzy społeczeństwem obywatelskim a ruchami społecznymi, wykorzystując inspirację znaną monografią Cohen'a i Arato *Civil Society and Political Theory*. Zdaniem autorki, łączne zastosowanie koncepcji politologicznych i socjologicznych dostarczyło narzędzi oraz pojęć wypracowanych

przez obydwie tradycje naukowe, co daje możliwość pełniejszej charakterystyki japońskiego ruchu sprzeciwu wobec elektrowni jądrowych po wypadku w elektrowni Fukushima Daiichi w 2011 roku wraz z jej pogłębionym osadzeniem w lokalnym kontekście historycznym i społecznym. (Autorka podkreśla pionierski charakter monografii na temat ruchu denuklearnego zarówno w literaturze polskiej, jak i angielskiej oraz japońskiej).

W warunkach polskich nowatorskie jest również podejście do społeczeństwa obywatelskiego oraz ruchu obywatelskiego i realizacja podobnych badań zasługuje w pełni na uznanie. Nie tylko w Japonii powstanie nowych ruchów społecznych wywołanych przez niespodziewane wydarzenia może stać się ważnym katalizatorem zmian ideologicznych i politycznych modyfikujących zasadniczo ramy dyskursu publicznego. Przykładowo, warto byłoby dysponować przeprowadzoną w zbliżony sposób charakterystyką okoliczności i następstw katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem 10 kwietnia 2010 roku bądź protestów społecznych przeciwko zmianom w sądownictwie po 2015 roku. W recenzowanej pracy pewien niedosyt może jednak budzić brak uzasadnienia wyboru przyjętych teoretycznych ram analizy, zastosowania takich, a nie innych koncepcji oraz ich przewagi nad konkurencyjnymi teoriami. Samo przedstawienie zastosowanych koncepcji, a nawet praktyczne wykazanie ich walorów analitycznych i eksplanacyjnych, nie uchyla potrzeby szerszej dyskusji nad kontekstem teoretycznym badanej problematyki.

Po drugie, przyjęta perspektywa teoretyczna ma znaczące, pozytywne konsekwencje metodologiczne w postaci zastosowania wielu politologicznych i socjologicznych metod badawczych (ilościowych oraz jakościowych), które umożliwiają wykorzystanie bardzo zróżnicowanego materiału źródłowego. W tym zakresie warto wskazać badania instytucjonalno-prawne, porównawcze i historyczne, studia przypadków, analizy treści aktów prawnych, dokumentów i raportów rządowych oraz podmiotów ruchu denuklearnego, stron internetowych, zapisów audiowizualnych, pamiątek liderów i uczestników tego ruchu, decydentów politycznych bądź doniesień prasowych i telewizyjnych. Wykorzystane zostały także unikatowe źródła pierwotne wytworzone w badaniach terenowych: 42 wywiady z politykami, urzędnikami i liderami organizacji pozarządowych, wnioski z obserwacji partycypacyjnej obejmujące raporty z wyjazdów badawczych i podróży, uczestnictwa w seminariach, spotkaniach informacyjnych, negocjacjach, posiedzeniach komisji, protestach, wiecach i przemarszach oraz udziału w rozprawach sądowych i uroczystościach.

Zebrany materiał udokumentowany w aneksach został dobrze wprowadzony do narracji faktograficznej i interpretacji zawartych w monografii (np. charakterystyki działań Stołecznej Koalicji przeciwko Elektrowniom Jądrowym na s. 150-167 czy analizy innych grup protestu). Na podkreślenie zasługuje umiejętne panowanie autorki nad źródłami i ogromem informacji zawartych w monografii. Tabele, wykresy i zdjęcia zostały właściwie przygotowane. Sposób opracowania materiału badawczego budzi jednak pewne uwagi krytyczne. Dotyczą one m.in. bardzo rozbudowanej treści rozdziałów 6-13, jak również sposobu prezentacji bazy źródłowej. W odniesieniu do części pracy (s. 138-287) sama autorka stwierdza, że ma ona głównie charakter deskryptywny. Z punktu widzenia celu monografii nośność tez zyskałaby na bardziej syntetycznej prezentacji podmiotów denuklearnego ruchu protestu, np. poprzez mniej szczegółową narrację lub skupienie się na wybranej grupie organizacji w największym zakresie określających specyfikę ruchu. Ich charakterystyki (choć interesujące) nasuwają pytania o kryteria doboru materiału empirycznego i wartość dodaną części przedstawianych informacji. Czy opisy wszystkich przywołanych aktorów działań są niezbędne? Czy nie wystarczyłyby ich egzemplifikacje odpowiadające zasadniczej typologii podmiotów biorących udział w pofukishimskim ruchu denuklearnym (s. 139)? W tej części pracy nieco brakuje pogłębionej refleksji nad hierarchią, znaczeniem i siłą wpływów różnych uczestników tego ruchu, która ułatwiłaby selekcję zebranego materiału.

Inna uwaga krytyczną dotyczy sposobu prezentacji bazy źródłowej. Choć jest ona obszerna i oryginalna, a autorka odwołuje się głównie do literatury anglojęzycznej i japońskiej, to w bibliografii zestawionej na 42 stronach wykorzystane źródła pozostawione zostały bez jakiegokolwiek specyfikacji wyróżniającej odmienne rodzaje materiałów (książki, czasopisma, dokumenty itd.), co jest niezgodne ze standardem akademickim. Tak duży zakres źródeł zyskałaby na przejrzystości i użyteczności dla badaczy społeczeństwa obywatelskiego oraz ruchów społecznych, gdyby znalezienie różnych pozycji w bibliografii było łatwiejsze. Częściowo, lecz tylko w ograniczonym zakresie, tego rodzaju funkcje pełni tu indeks rzeczowy.

Pomimo powyższych uwag, pod względem metodologicznym recenzowana praca wyróżnia się zdecydowanie pozytywnie. Cel, główne tezy oraz pytania badawcze zostały jasno przedstawione. Język i styl narracji nie budzą zastrzeżeń. Monografia zawiera kompetentny przegląd anglojęzycznej, japońskiej, jak również polskiej literatury dobranej

odpowiednio do przedmiotu badań. Struktura jest logiczna, przemyślana i spełnia wymogi stawiane rozprawom habilitacyjnym. Zebrany obszerny materiał źródłowy, w tym zwłaszcza uzyskany podczas stażu badawczego w Japonii w latach 2013-2014, imponuje rozległością i wielością zastosowanych metod. Wnioski z jego analizy potwierdzają główną tezę monografii, zgodnie z którą pofukiński ruch denuklearny stanowi nowy rodzaj ruchu społecznego o sieciowej strukturze i antyhierarchicznych relacjach. Monografia dr Beaty Bochorodycz dowodzi jej dużej kultury teoretycznej i metodologicznej, która jest przejawem osiągnięcia poziomu rozwoju spełniającego standardy samodzielnego pracownika naukowego.

Uwagi końcowe

Po zapoznaniu się z sylwetką, dorobkiem naukowym i aktywnością akademicką (w tym udziałem w projektach międzynarodowych oraz pobytach w zagranicznych ośrodkach badawczych), a przede wszystkim z monografią wskazaną jako główne osiągnięcie naukowe, z pełnym przekonaniem zwracam się do Rady Naukowej Instytutu Studiów Politycznych PAN o dopuszczenie dr Beaty M. Bochorodycz do dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

Książenice, 8 listopada 2018 roku

